

สิทธิผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา : ศึกษากรณีเมื่อผู้ต้องขัง ถูกควบคุมตัวไปศาล*

RIGHT OF UNTRIED PRISONERS STUDY OF CASES WHEN UNTRIED PRISONERS WERE TAKEN TO COURT

ฐิติรักร์ บุญรักษ์

Tisirak Boonrak

ธานี วรภัทร์

Thanee Vorapatr

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: tisirak64@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา เฉพาะกรณีเมื่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาถูกควบคุมตัวไปศาล โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเมื่อมีการควบคุมตัวไปศาลของไทยและต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยใช้รูปแบบการวิจัยทางเอกสารเป็นหลัก ซึ่งศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมาย กฎระเบียบ หนังสือ ตำราเรียน บทความทางวิชาการ วารสาร กฎหมาย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันทางปฏิบัติและหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่สอดคล้องกัน และยังมีการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ซึ่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณายังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด จึงต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากล จึงควรแก้ไขดังนี้ 1) ควรมีบทบัญญัติกำหนดไว้ชัดเจนว่าให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสวมใส่เสื้อผ้าของตนเองได้ เว้นแต่ กรณีจำเป็นต้องสวมชุดของเรือนจำที่มีความแตกต่างจากชุดนักโทษเด็ดขาด โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องอนุญาตให้สวมใส่ชุดสากลนิยม 2) ควรจัดใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

* Received November 4, 2022; Revised November 14, 2022; Accepted December 6, 2022

ในระหว่างขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล 3) การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลควรกระทำให้มีขีดจำกัด ปกปิดจากสายตาของประชาชน 4) ควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

คำสำคัญ: การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง, ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

Abstract

This research article aims to study of the rights of untried prisoners when untried prisoners go to court. By studying concepts, theories, principles of law, and practical guidelines for protecting the rights and liberties of untried prisoners when untried prisoners were taken to court in Thailand and abroad to propose guidelines for development, amendments, and improvements in relevant laws. By using the documentary research method as the main method. By studying from the provisions of laws, rules, regulations, books, textbooks, academic articles, legal journals, theses, electronic data. Various relevant research papers, both in Thailand and abroad. The study found that the present, the practice and legal principles provided in the constitution are inconsistent. The rights of untried prisoners are violated during trial. The study found that, at present, the practice and legal principles provided in the constitution are inconsistent and the rights of untried prisoners are violated untried prisoners; In which the inmates pending trial are still considered innocent until the court delivers a final verdict indicating that such person has committed an offence. Therefore, such problems must be resolved in order to comply with international legal principles. Therefore, it should be amended as follows: 1) There should be a provision clearly stipulating that inmates during consideration can wear their own clothes, except in cases where it is necessary to wear a prison uniform that is completely different from that of a prisoner. Especially if it is the case where the court orders the withdrawal of untried prisoners to the court for proceedings, they must be allowed to wear internationalist attire. 2) The use of restraints on untried prisoners should be avoided while transporting pending prisoners to court. 3) The detention of untried prisoners during court proceedings should be concealed from the public eye. 4) The provisions on such matters should be added to the Prisons Act B.E. 2560

Keywords: treatment of inmates, protection of inmates' rights, pending untried prisoners

บทนำ

ปัจจุบันประชากรในเรือนจำทั่วโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีมากกว่า 11 ล้านคน เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 8 ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาซึ่งศาลยังมิได้มีคำพิพากษา ถึงที่สุดก็มีจำนวนมากกว่า 3 ล้านคน เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 30 (องค์การการปฏิรูปการลงโทษสากล และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564) ทำให้สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในปี ค.ศ.1955 (Standard Minimum Rule for the Treatment of Prisoners - SMR) (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2564) เป็นแนวทางที่ประชาคมโลกช่วยกันคิดค้น และสร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง โดยกำหนดเป็น มาตรฐาน ขั้นต่ำๆ ประเทศใดจะใช้เป็นแม่แบบ หรือแนวทางในการออกกฎหมาย ภายในประเทศ หรือกำหนดนโยบายในทางบังคับโทษจำคุกก็สามารถทำได้ เป็นการร่วมกัน สร้างความเหมือนกันในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังบนความแตกต่างของแต่ละประเทศ (ธานี วร ภัทร์, 2553) ต่อมาได้รับการปรับปรุงในปี 2015 (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2559) โดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (UN General Assembly) ได้ รับรอง SMRs ฉบับปรับปรุง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2558 โดยมีชื่อทางการว่าข้อกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rule for the Treatment of Prisoners) หรือเรียกว่า “ข้อกำหนดแมนเดลลา” (The Mandela Rules) โดยเพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังที่ควบคู่ไปกับ แนวปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ภายใต้แนวคิดเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การไม่ เลือกปฏิบัติ การห้ามทรมาน และทารุณโหดร้าย นอกจากนี้ในข้อกำหนดดังกล่าวยังกำหนดให้ ต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาแตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดด้วย (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2564)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 ได้กำหนดไว้ว่า ในคดีอาญานั้นให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดง ว่าได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณาจึงต้องแตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาด แต่ในปัจจุบันประเทศไทย ยังคงมีภาพที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาซึ่งเดินทางไปศาล เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใส่ ชุดนักโทษเสื้อสีน้ำตาล การนำตัวออกจากสถานที่ควบคุมตัวเพื่อขึ้นรถของกรมราชทัณฑ์ จนกระทั่งเข้าสถานที่คุมขังบริเวณใต้ถุนศาลเพื่อรอการเบิกตัว ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

เหล่านี้ลงจากรถบางรายเดินมาพร้อมกับเครื่องพันธนาการที่เห็นได้อย่างชัดเจน อาทิ กรณีอดีตนักการเมือง และแกนนำ นปช. ซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีหมิ่นประมาทอดีตนายกรัฐมนตรีรายหนึ่งก็มีภาพการสวมใส่ชุดนักโทษและถูกใส่เครื่องพันธนาการเดินทางไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว มีลักษณะเป็นการทำให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ต้องถูกควบคุมตัวไปดำเนินกระบวนการในศาลถูกตีตราจากผู้พบเห็น เป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งที่รัฐธรรมนูญก็บัญญัติไว้แล้วว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำผิด ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดแมนเดลลาโดยเฉพาะเมื่อมีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา

แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติสิทธิเหล่านั้นอาจจะถูกละเมิดหรือถูกรอน เนื่องจากแต่ละรัฐมีแนวคิดทางการเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมที่ต่างกันไป อาจส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิของประชาชนบางกลุ่มของประเทศ (แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ประเทศไทย, 2555) โดยรัฐธรรมนูญและกระบวนการยุติธรรมต่างมีจุดร่วมกันหลายประการ เช่น ต่างวางบรรทัดฐานความชอบในสังคมเช่นเดียวกัน และต่างมีส่วนสัมพันธ์กับครรลองแห่งการปกครองประเทศเช่นเดียวกัน (คณิต ฌ นคร, 2556) ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เยอรมันได้เคยวินิจฉัยในคดีเกี่ยวกับ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" โดยอธิบายว่า เป็นการเรียกร้องการสร้างอิสระของปัจเจกบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตย ถือว่ามีคุณค่าสูงสุดที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความเคารพ ดังนั้น จำเป็นจะต้องทำให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (บรรเจิด ถึงคะเนติ, 2547) โดยหลักที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocent) กฎหมายอังกฤษถือว่าหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการพื้นฐานของ สิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสในปฏิญญาเกี่ยวกับสิทธิของพลเมืองฝรั่งเศสได้บัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้เช่นกันโดยบัญญัติไว้ใน Article 9 และ Voltaire นักเขียนและนักปรัชญาฝรั่งเศสได้กล่าวว่า "การปล่อยผู้กระทำความผิดหนึ่งคน ดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน" (ปกป้อง ศรีสนิท, 2564) โดยเมื่อพิจารณาถึงหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้กำหนดหลักการดังกล่าวไว้ตลอดมา การจะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะต้องแตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาด

ด้วยเหตุนี้บทความนี้จึงมุ่งที่จะกล่าวถึงสิทธิผู้ต้องขัง กรณีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งยังเป็นปัญหาในทางกฎหมายทั้งตาม

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และในทางปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งข้อกำหนดแมนเดลลาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และวางแนวทางการปฏิบัติเมื่อมีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาให้สอดคล้องกันและเป็นเอกภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา
2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา เมื่อมีการควบคุมตัวไปศาลในต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอปรับปรุงแก้ไขการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องขัง กรณีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล โดยรวบรวมและค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา ข้อมูล ความรู้หลักกฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎระเบียบปฏิบัติในปัจจุบัน จากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บันทึกการประชุม ตลอดจนข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ทั้งจากในประเทศไทยและต่างประเทศ แล้วนำมาประมวล วิเคราะห์ เปรียบเทียบ หาข้อสรุป และนำเสนอแนวทางที่นำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์และอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะสามารถใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวได้ แต่หากไม่มีและจำเป็นต้องให้จ่ายเครื่องแต่งกายที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางตามความจำเป็น คือ เสื้อคอกลมแขนสั้นแคศอกสีน้ำตาลอ่อน กางเกงขาสั้นเหนือเข่าพองามสีน้ำตาลเข้ม สำหรับนักโทษชาย ส่วนนักโทษหญิงให้สวมใส่เสื้อคอกลมผ่าหน้าเล็กนอยแขนสั้นแคศอกสีน้ำตาลอ่อน ผ่าถุงสีน้ำตาลเข้ม สรุปได้ว่าการแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเป็นเช่นเดียวกับการแต่งกายของนักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง โดยที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะไม่ได้รับอนุญาตให้สวมใส่เครื่องแต่งกายส่วนตัว อันจะทำให้ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปมองเห็นและทราบได้ว่าเป็นผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดเช่นเดิม ทั้งยังมีการไม่อนุญาตให้นำเสื้อผ้าติดตัวไปที่ศาลซึ่งตอกย้ำว่า

ยังไม่มีกรอนุญาตให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสวมใส่เครื่องแต่งกายของตนเองเมื่อต้องถูกเบิกตัวไปตามคำสั่งศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ซึ่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากับนักโทษเด็ดขาดให้แตกต่างกัน โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าส่วนตัวและกางเกงชั้นในส่วนตัวที่ผู้ต้องหาจัดเตรียมมาด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง ส่วนนักโทษที่ถูกศาลพิพากษาแล้ว (Convicted Person) ให้ใช้เสื้อผ้าที่เรือนจำจัดเตรียมให้โดยเป็นเครื่องแบบของเรือนจำสีเทา ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องสวมชุดนักโทษ แต่หากมีความจำเป็นที่ต้องพาตัวผู้ต้องขังออกไปข้างนอกเรือนจำผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตให้ผู้ต้องขังสวมเสื้อผ้าของตนเองได้ เว้นแต่จะเกรงว่าจะหลบหนี ทั้งนี้ ในปัจจุบันเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังในเรือนจำของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะคล้ายคลึงกับเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานปกติ ส่วนสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังทุกคนให้เป็นเครื่องแบบเดียวกันโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ทนทาน ประหยัด ง่ายต่อการซ่อมแซมและรักษาความสะอาด แต่เมื่อพิจารณาตามข้อกำหนดแมนเดลลากำหนดไว้ชัดเจนว่า ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง แต่หากเป็นกรณีศาลมีคำสั่งเบิกตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง หากมีความจำเป็นอย่างยั้งจะสวมชุดของเรือนจำก็ได้แต่ต้องมีความแตกต่างจากชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ดังนั้นจากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยยังปฏิบัติไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษและนานาชาติอยู่

ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์และอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลในประเทศไทยเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้หากเห็นเป็นการสมควร นั่นคือเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น ทำให้ในทางปฏิบัติประเทศไทยจะมีการใช้เครื่องพันธนาการในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากภาพข่าวตามสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เมื่อมีกรณีผู้มีชื่อเสียงกลายเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา หรือเป็นคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน และมีการควบคุมตัวบุคคลนั้นไปศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกาจะพบว่าทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ รวมทั้งการขนส่งผู้ต้องขังจากเรือนจำไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา แต่ไม่อนุญาตให้มีการใช้เครื่องพันธนาการในการควบคุมตัวผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีในห้องพิจารณา นอกจากนี้ที่ตั้งของศาล ในประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังพบว่าศาลหลายแห่งจะอยู่ติดกับทัณฑสถานหรือเรือนจำโดยมีการทำเป็นอุโมงค์ลอดระหว่างศาลไปถึงเรือนจำได้เลย เพื่อความสะดวกในการขนส่งผู้ต้องขัง ทั้งยังลด

ความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพินธนาการเพื่อป้องกันผู้ต้องขังหลบหนีอีกด้วย ดังนั้น จากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยก็ปฏิบัติได้สอดคล้องและเทียบเท่ากับที่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษกำหนดไว้ และสอดคล้องกับนานาชาติที่ยกตัวอย่างมา แต่เมื่อพิจารณาตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ประกอบกับข้อกำหนดแมนเดลลาในข้อกำหนด 111 (2) ที่ว่าผู้ต้องขังที่ยังไม่ต้องคำพิพากษาอันเป็นที่สุดท้ายที่สุดให้เป็นผู้กระทำผิดต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และต้องได้รับการปฏิบัติเช่นนั้น ทั้งนี้ หากมองความเจริญด้านเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีตัวเลือกใหม่ที่หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพินธนาการได้ คือการใช้ “อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว” (Electronic Monitoring) หรือ “EM” เป็นอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับชุดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการติดตามตัว รวมถึงการตรวจสอบความเคลื่อนไหว หรือตำแหน่งของตัวบุคคล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้นำมาใช้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแทนการวางหลักประกันแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่าผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต่างก็คือบุคคลผู้ได้รับประโยชน์จากหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งสิ้น แต่ผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับต่อนก่อนถูกกล่าวหา โดยแทบจะไม่มีผลกระทบใด ๆ เลย แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากลับต้องถูกตัดขาดจากชีวิตประจำวันเต็ม และต้องเข้าไปใช้ชีวิตในเรือนจำจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาอย่างมาก ดังนั้นจึงควรให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณามีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งหากไม่มีพฤติการณ์แน่ชัดว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะหลบหนี การเลือกใช้เครื่องพินธนาการระหว่างขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลนั้นน่าจะสอดคล้องกับหลักกฎหมายและข้อกำหนดดังกล่าว

ส่วนการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน คือ ทำการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาผ่านอุโมงค์จากเรือนจำ หรือทัณฑสถานไปยังศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา เนื่องจากศาลมีที่ตั้งอยู่ติดกับเรือนจำหรือ ทัณฑสถาน ทำให้การขนส่งดังกล่าวทำได้โดยสะดวกและลดปัญหาต่าง ๆ ในการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา และทำให้ความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพินธนาการมีน้อยมาก รวมทั้งทั้งป้องกันการที่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปจะพบเห็นผู้ต้องขังในขณะที่ใช้เครื่องพินธนาการได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เป็นการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังไม่ให้ถูกตีตราจากประชาชนไปโดยอัตโนมัติ ส่วนในข้อกำหนดแมนเดลลาและข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี กำหนดไว้สอดคล้องกันว่ากรณีที่มีการย้ายผู้ต้องขังจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งให้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะให้น้อยสุด และไม่ให้ผู้ต้องขังได้ถูกดูหมิ่น ตกเป็นเป้าความ

สนใจ หรือเปิดเผยต่อสาธารณะไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ แต่การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลไว้โดยเฉพาะ ทำให้ไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนทั้งประเทศ โดยในทางปฏิบัติขั้นตอนที่เกิดปัญหา คือ ขั้นตอนการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลงจากรถเพื่อไปเข้าห้องควบคุมตัวที่อยู่ใต้ถุนศาล รอเบิกตัวไปดำเนินกระบวนการพิจารณา จะทำให้ประชาชน บุคคลทั่วไป หรือญาติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณารายอื่น ๆ พบเห็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาซึ่งสวมชุดนักโทษชั้นกลาง และถูกสวมเครื่องพันธนาการเดินทางมาจากรถทำให้เกิดการตีตราผู้ต้องขังระหว่างพิจารณามากเกินไป

อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาจากการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนการฟ้องคดี (Pre - trial stage) ขั้นตอน ในการสอบสวนและการฟ้องร้อง ในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถกระทำเพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น ดังนั้น เมื่อการสอบสวนคดีอาญาเริ่มคลี่คลายที่บ่งชี้ว่าคดีมีมูลและมีความน่าเชื่อถือที่อาจจะต้องมีการฟ้องร้องต่อไป และโดยที่ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านอันเป็นไปตาม "หลักฟังความทุกฝ่าย" ในกรณีเช่นนี้จะต้องมีการเรียกหรือออกหมายเรียกหรือการขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อดำเนินการต่อไป (คณิต ฅ นคร, 2553) และเมื่อพิจารณาเทียบกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์แล้ว องค์การราชทัณฑ์จึงต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้เป็นเช่นนั้น แต่จากการศึกษาพบว่าในประเทศไทยยังมีบางประการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนี้

1. หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา โดยเหตุที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เพราะในการพิจารณาคดีอาญาในศาลจะมีคู่ความสองข้าง ข้างหนึ่งคือโจทก์ ซึ่งหมายถึงอัยการและตำรวจซึ่งเป็นตัวแทนรัฐ เมื่ออัยการฟ้องจำเลยในคดีใดแล้วเท่ากับว่ารัฐเข้าไปเกินครึ่งแล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นอัยการก็คงสั่งไม่ฟ้องคดี ในขณะที่อีกข้างหนึ่งคือจำเลย ซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อมาศาลอาวุธที่ใช้ต่อสู้กันข้างฝ่ายรัฐมีอำนาจบังคับประชาชนกระบวนสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ในขณะที่ฝ่ายจำเลยไม่มีอาวุธใดในการต่อสู้กับรัฐ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จึงเป็นความเป็นธรรมพื้นฐานที่ให้กับจำเลยเพื่อใช้ต่อสู้คดีกับรัฐต่อหน้าศาลที่เป็นกลาง ซึ่งความจริงจะปรากฏออกมาจากกระบวนการที่เป็นธรรมดังกล่าว (ปกป้อง ศรีสนิท, 2564) การคุมขังบุคคลไว้ในระหว่างพิจารณาคดีเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐในการดำเนินคดีขั้นกำหนดคดี หรือเป็นหลักประกัน

สำหรับรัฐในการดำเนินคดีชั้นบังคับคดีหรือเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐทั้งสองประการดังกล่าว เนื่องมาจากในการดำเนินคดีอาญานั้นการมีตัวผู้ถูกกล่าวหา ไว้อยู่ตลอดการดำเนินคดีเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เพราะต้องมีการกระทำที่เปิดเผย ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวน หรือในการดำเนินคดีในศาลที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย นอกจากนั้นเพื่อมิให้ผู้ถูกกล่าวหาไปทำลายพยานหลักฐานอันส่งผลเสียให้กับรูปคดีอีกด้วย (คณิต ณ นคร, 2549)

2. สิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา เมื่อมีการควบคุมตัวไปศาลในต่างประเทศ

2.1 การแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปศาล

ตามข้อกำหนดแมนเดลลากำหนดเรื่องการแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไว้ชัดเจนว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง แต่หากจำเป็นต้องสวมชุดของเรือนจำต้องให้เป็นชุดที่มีความแตกต่างจากชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาด และในกรณีให้ผู้ต้องขังที่ออกนอกเรือนจำเครื่องแต่งกายต้องไม่เป็นเป้าสายตาประชาชน สำหรับประเทศญี่ปุ่นได้มีการกำหนดแยกแยะความแตกต่างของเสื้อผ้าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากับเสื้อผ้าของนักโทษเด็ดขาด ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา จัดเป็นผู้ถูกกล่าวหา (Accused Person) และผู้ต้องโทษกักขังที่ถูกตัดสินจำคุกใน Workhouse ให้ใส่เสื้อผ้าด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง แต่หากไม่สามารถหาได้อาจขอยืมมาใช้ก็ได้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียืนยันตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทำให้สิทธิในการสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของผู้ต้องขัง ในปัจจุบันของผู้ต้องขังในเรือนจำของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีลักษณะที่ไม่โดดเด่น (ไม่เป็นลายขวาง) แต่จะคล้ายคลึงกับเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานปกติ เสื้อผ้าที่ให้สวมใส่ต้องอยู่ในขอบเขตของความเหมาะสม ส่วนเรือนจำในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังทุกคนให้เป็นเครื่องแบบเดียวกัน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ทนทาน ประหยัด ง่ายต่อการซ่อมแซมและรักษาความสะอาด โดยจัดให้มีทั้งเสื้อเชิ้ต เสื้อยืด กางเกงขายาว กางเกงขั้วใน เข็มขัด ถุงเท้า รองเท้า และเสื้อกันหนาว เป็นต้น

2.2 การใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปศาล

ในข้อกำหนดแมนเดลลาพบว่า ในหมวดที่ว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่ได้บัญญัติถึงการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไว้ แต่กำหนดให้ อาจใช้เครื่องพันธนาการอื่นที่ไม่ใช่โซ่เหล็กหรือเครื่องพันธนาการที่มีลักษณะที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวดได้ ในประเทศญี่ปุ่นสำนักงานราชทัณฑ์ (Correction Bureau) ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่เกรงว่าผู้ต้องขังจะหลบหนี หรือใช้ความรุนแรง หรือฆ่าตัวตาย หรือในกรณีที่ผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ อาจใช้เครื่องพันธนาการได้ แต่เมื่อพิจารณาที่ตั้งของศาล ในประเทศญี่ปุ่นหลายแห่งจะอยู่ติดกับทัณฑสถานหรือเรือนจำ โดยมีการทำเป็นอุโมงค์ลอดระหว่างศาลไปถึงเรือนจำได้เลย ทำให้ง่ายและสะดวกต่อการขนส่งผู้ต้องขัง ทำให้ลดความ

จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการเพื่อป้องกันผู้ต้องขังหลบหนี สำหรับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังโดยเฉพาะ ได้แก่ มาตรา 88 (4) ในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ การพาตัวไปศาล หรือการขนส่งอื่นใด อนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการได้ นอกจากนี้ในบางศาลจะมีการสร้างอุโมงค์ลอดระหว่างศาล ไปถึงเรือนจำซึ่งคล้ายคลึงกับศาลในประเทศญี่ปุ่น ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างขนย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี แต่ปัจจุบันได้ยกเลิกการใช้โซ่ตรวน (shackles) กับผู้ต้องขังแล้ว

2.3 การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล

ในข้อกำหนดแมนเดลาได้กำหนดกรอบกว้าง ๆ ไว้ว่า กรณีที่มีการย้ายผู้ต้องขังจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่งให้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะให้น้อยสุด และให้มีแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันอย่างเหมาะสมไม่ให้ผู้ต้องขังได้ถูกดูหมิ่น ตกเป็นเป้าความสนใจ หรือเปิดเผยต่อสาธารณะไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ ในประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา วิธีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลจะขนส่งผ่านอุโมงค์จากเรือนจำ หรือทัณฑสถาน ไปยังศาล เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา ทำได้โดยสะดวกและลดปัญหาต่าง ๆ ในการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลดการสิ้นเปลืองอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ต้องขนย้ายนักโทษจากเรือนจำไปยังศาล ตลอดจนป้องกันการที่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปจะพบเห็นการขนส่งผู้ต้องขังในขณะที่ใช้เครื่องพันธนาการอีกด้วย เพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังไม่ให้ถูกตีตราจากประชาชน

3. การควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลของไทยและต่างประเทศ

3.1 ปัญหาเรื่องเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากรณีไปศาล

จากการศึกษาพบว่าแม้ประเทศไทยกำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะสามารถใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวได้ แต่หากไม่มีและจำเป็นให้จ่ายเครื่องแต่งกายที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางตามความจำเป็น ซึ่งในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์ยังไม่มี อนุญาตให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสวมใส่เครื่องแต่งกายของตนเองเมื่อต้องถูกเบิกตัวไปศาล เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศประเทศญี่ปุ่น พบว่า มีการแยกเครื่องแต่งกายระหว่างผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากับนักโทษเด็ดขาดให้แตกต่างกัน โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าส่วนตัวและกางเกงชั้นในส่วนตัวที่ผู้ต้องหาจัดเตรียมมาด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องสวมชุดนักโทษ แต่หากมีความจำเป็นที่ต้องพาตัวผู้ต้องขังออกไปข้างนอกเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตให้ผู้ต้องขังสวมเสื้อผ้าของตนเองได้ เว้นแต่จะเกรงว่าจะหลบหนี ส่วนสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังทุกคนให้เป็นเครื่องแบบ

เดียวกัน โดยจัดให้มีทั้งเสื้อเชิ้ต เสื้อยืด กางเกงขายาว กางเกงขี้นใน เข็มขัด ถุงเท้า รองเท้า และเสื้อกันหนาว เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาตามข้อกำหนดแมนเดลลาที่กำหนดไว้ชัดเจนว่าหากเป็นกรณีศาลมีคำสั่งเบิกตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเองและต้องไม่เป็นเป้าสายตาของประชาชนหรือบุคคลทั่วไป หากมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะสวมชุดของเรือนจำก็ได้แต่ต้องมีความแตกต่างจากชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ดังนั้นจากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยยังปฏิบัติไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษและนานาชาติอยู่

3.2 ปัญหาการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากรณีไปศาล

ในประเทศไทยหากมีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้หากเห็นเป็นการสมควร นั่นคือเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น ทำให้ในทางปฏิบัติประเทศไทยจะมีการใช้เครื่องพันธนาการในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลอย่างแพร่หลาย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกาจะพบว่าทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ รวมทั้งการขนส่งผู้ต้องขังจากเรือนจำไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา นอกจากนี้ที่ตั้งของศาลในประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังพบว่าศาลหลายแห่งจะอยู่ติดกับทัณฑสถานหรือเรือนจำโดยมีการทำเป็นอุโมงค์ลอดระหว่างศาลไปถึงเรือนจำได้เลย ทำให้ลดความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการเพื่อป้องกันผู้ต้องขังหลบหนีอีกด้วย ส่วนข้อกำหนดแมนเดลลาได้กำหนดให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังในระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังได้ แต่จะต้องถอดออกเมื่อผู้ต้องขังปรากฏตัวต่อหน้าศาล ดังนั้น จากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยก็ปฏิบัติได้สอดคล้องและเทียบเท่ากับที่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษกำหนดไว้ และสอดคล้องกับนานาชาติที่ยกตัวอย่างมา แต่เมื่อพิจารณาตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ประกอบกับข้อกำหนดแมนเดลลา ในข้อกำหนด 111 (2) ที่ว่าผู้ต้องขังที่ยังไม่ต้องคำพิพากษาอันเป็นที่สุดท้ายที่สุดให้เป็นผู้กระทำผิดต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และต้องได้รับการปฏิบัติเช่นนั้น ทั้งนี้ หากมองความเจริญด้านเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีตัวเลือกใหม่ที่หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการได้ คือการใช้ “อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว” หรือ “EM” เป็นอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับชุดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการติดตามตัว รวมถึงการตรวจสอบความเคลื่อนไหว หรือตำแหน่งของตัวบุคคล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้นำมาใช้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแทนการวางหลักประกันแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่าผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต่างก็คือบุคคลผู้ได้รับประโยชน์จากหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งสิ้น แต่ผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้รับอนุญาต

ให้ใช้ชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับตอนก่อนถูกกล่าวหา แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาก็ต้องถูกตัดขาดจากชีวิตประจำวันเดิมและต้องเข้าไปใช้ชีวิตในเรือนจำจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ดังนั้นหากไม่มีพฤติการณ์แน่ชัดว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจะหลบหนีการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในระหว่างขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลนั้นน่าจะไม่มีสอดคล้องกับหลักกฎหมายและข้อกำหนดที่กล่าวมาดังกล่าว

3.3 ปัญหาในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล

การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลในประเทศไทยนั้น ไม่มีบทบัญญัติใดบัญญัติถึงวิธีการและขั้นตอนในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลไว้ โดยเฉพาะ ในทางปฏิบัติที่พบเห็นทั่วไปคือการนำผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อไปขึ้นรถของกรมราชทัณฑ์จากนั้นก็เดินทางไปที่ศาล เมื่อไปถึงศาลเจ้าหน้าที่ก็จะนำผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลงจากรถที่จะไปจอด ที่ข้างศาลหรือด้านหลังศาล เพื่อนำผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปเข้าห้องควบคุมตัวเพื่อรอเปิดตัวไปดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งในระหว่างนี้ทำให้ความเสี่ยงที่จะพบเห็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาซึ่งสวมชุดนักโทษชั้นกลางและถูกสวมใส่เครื่องพันธนาการเดินลงมาจากรถ นอกจากนี้หากเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ ผู้มีชื่อเสียง หรือคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนก็จะมีสื่อมวลชนให้ความสนใจและมาติดตามเพื่อ นำเสนอข่าว ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีการบันทึกภาพและเสียงของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเพื่อนำออกไปเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่มีความมิดชิดและไม่ได้ห้ามหรือปิดกั้นไม่ให้ประชาชน บุคคลทั่วไป หรือสื่อมวลชนเข้าไปยังบริเวณดังกล่าว ทำให้อาจเกิดปัญหาการตีตราผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ส่วนในประเทศไทยญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน คือ ทำการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาผ่านอุโมงค์จากเรือนจำ หรือทัณฑสถานไปยังศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา ทำให้การขนส่งดังกล่าวทำได้โดยสะดวกและลดปัญหาต่าง ๆ ลดการตีตราจากประชาชนไปโดยอัตโนมัติ ส่วนในข้อกำหนดแมนเดลา และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี กำหนดไว้สอดคล้องกันว่ากรณีที่มีการย้ายผู้ต้องขังจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งให้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะให้น้อยที่สุด และให้มีแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันอย่างเหมาะสมไม่ให้ผู้ต้องขังได้ถูกดูหมิ่นตกเป็นเป้าความสนใจ หรือเปิดเผยต่อสาธารณะไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ แต่การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลไว้โดยเฉพาะทำให้ไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนทั้งประเทศ

4. จากหลักกฎหมายสากลที่เป็นหลักเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ได้แก่ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ

รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้บัญญัติถึงหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยโดยกำหนดไว้ว่าในคดีอาญานั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจึงต้องแตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว สอดรับกับข้อกำหนดแมนเดลลา ซึ่งกำหนดให้ต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องแตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วด้วย เมื่อพิจารณาจากเหตุผลทางกฎหมายที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาก็เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อประกันการบังคับโทษ ซึ่งการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเป็นข้อยกเว้นที่ให้รัฐกระทำเท่าที่จำเป็น ฉะนั้น รัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาขณะที่ยังอยู่ในการควบคุมตัวอย่างอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณายังเป็นกรณีที่เปราะบางและสุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาอย่างยิ่งยวด แต่ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีภาพที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาซึ่งเดินทางไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสวมใส่ชุดเช่นเดียวกับนักโทษชั้นกลาง และถูกใช้เครื่องพันธนาการระหว่างการขนส่ง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวมีลักษณะเป็นการทำให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ต้องถูกควบคุมตัวไปดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ถูกตีตราจากผู้พบเห็น ซึ่งอาจจะเป็นญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลยอื่น หรือผู้ที่อยู่ในบริเวณศาลว่าตีตราว่าเป็นอาชญากร หรือผู้กระทำความผิดทั้ง ๆ ที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาเลยด้วยซ้ำ ทั้งยังเป็น การลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย ทั้งที่รัฐธรรมนูญก็บัญญัติไว้แล้วว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ดังนั้นจะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณานั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งหากเปรียบเทียบระหว่างผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะเห็นภาพชัดเจนถึงความแตกต่างในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต่างก็คือบุคคลผู้ได้รับประโยชน์จากหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งสิ้น แต่ผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับต่อนก่อนถูกต้องหาว่ากระทำความผิด โดยแทบจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อชีวิตประจำวันเลย แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากลับต้องถูกตัดขาดจากชีวิตประจำวันเดิมและต้องเข้าไปใช้ชีวิตในเรือนจำจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาอย่างมาก จะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะถูกกลืนเสรีภาพนับตั้งแต่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว ดังนั้น เมื่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาถูกควบคุมตัวเข้าไปอยู่ใน

เรือนจำควรพิจารณาให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้รับสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมผู้ต้องหาที่ได้รับ การปล่อยตัวชั่วคราวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในกรณีการ ควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลนับแต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาออกจากสถานที่ ควบคุมตัวจนกระทั่งกลับมายังสถานที่ดังกล่าวในประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อ นักโทษพบว่า ยังไม่สอดคล้องและมีข้อแตกต่างกันอยู่หลายประการ ดังนี้

ปัญหาเรื่องเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากรณีไปศาลพบว่าในประเทศไทย การแต่งกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเป็นเช่นเดียวกับการแต่งกายของนักโทษเด็ดขาด ชั้นกลาง โดยที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะไม่ได้รับอนุญาตให้สวมใส่เครื่องแต่งกายส่วนตัว ทั้ง ยังมีการไม่อนุญาตให้นำเสื้อผ้าติดตัวไปที่ศาลซึ่งตอกย้ำว่ายังไม่มี การอนุญาตให้ผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณาสวมใส่เครื่องแต่งกายของตนเองเมื่อต้องถูกเปิดตัวไปตามคำสั่งศาลเพื่อดำเนิน กระบวนพิจารณา แตกต่างกับประเทศประเทศญี่ปุ่นที่มีการแยกเครื่องแต่งกายระหว่างผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณากับนักโทษเด็ดขาดให้แตกต่างกัน โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้รับ อนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าส่วนตัวได้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแม้กฎหมายจะกำหนดให้ ผู้ต้องขังต้องสวมชุดนักโทษ แต่ชุดนักโทษคล้ายคลึงกับเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานปกติ แต่เมื่อ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องออกไปข้างนอกเรือนจำผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตให้ผู้ต้องขัง สวมเสื้อผ้าของตนเองได้ ส่วนในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังทุกคนให้ เป็นเครื่องแบบเดียวกัน ทั้งนี้ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษกำหนดไว้ ชัดเจนว่า หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งเปิดตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนิน กระบวนพิจารณาต้องอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเองและต้องไม่เป็นเป้าสายตาของ ประชาชนหรือบุคคลทั่วไป หากมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะสวมชุดของเรือนจำต้องแตกต่างจาก ชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ดังนั้นประเทศไทยยังปฏิบัติไม่สอดคล้องกับข้อกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษและนานาชาติอยู่

ปัญหาการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากรณีไปศาลในประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลพินิจที่จะใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้ ทำให้ ในทางปฏิบัติประเทศไทยจะมีการใช้เครื่องพันธนาการในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณาไปศาลอย่างแพร่หลาย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกาคงพบว่าทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวอนุญาตให้ใช้เครื่อง พันธนาการกับผู้ต้องขังในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ รวมทั้งการขนส่งผู้ต้องขัง จากเรือนจำไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนพิจารณา แต่ไม่อนุญาตให้มีการใช้เครื่องพันธนาการใน การควบคุมตัวผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีในห้องพิจารณา แต่ในกรณีที่ตั้งของศาลใน

ประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหลายแห่งอยู่ติดกับทัศนสถานหรือเรือนจำโดยมีการทำเป็นอุโมงค์ลอดระหว่างศาลไปถึงเรือนจำได้เลย เพื่อความสะดวกในการขนส่งผู้ต้องขัง ทำให้ลดความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ ส่วนข้อกำหนดแมนเดลลาได้กำหนดให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังในระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังได้ แต่จะต้องถอดออกเมื่อผู้ต้องขังปรากฏตัวต่อหน้าศาล ดังนั้น จากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าประเทศไทยก็ปฏิบัติได้สอดคล้องและเทียบเท่ากับที่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษกำหนดไว้ และสอดคล้องกับนานาอารยประเทศที่ยกตัวอย่างมา แต่เมื่อพิจารณาตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ประกอบกับข้อกำหนดแมนเดลลาในข้อกำหนด 111 (2) แล้ว ประกอบกับหากมองความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีตัวเลือกใหม่ที่หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการได้ คือการใช้ “อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว” หรือ “EM” เป็นอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับชุดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการติดตามตัว รวมถึงการตรวจสอบความเคลื่อนไหว หรือตำแหน่งของตัวบุคคล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้นำมาใช้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแทนการวางหลักประกันแล้ว ดังนั้นการนำตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคriminalการใช้เครื่องพันธนาการทุกกรณี แต่หากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณามีพฤติการณ์แน่ชัดว่าจะหลบหนีก็ให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว หรือ “EM” แทน

ปัญหาในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน คือ ทำการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาผ่านอุโมงค์จากเรือนจำหรือทัศนสถานไปยังศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณา ทำให้การขนส่งดังกล่าวทำได้โดยสะดวกและลดปัญหา ต่าง ๆ ในการขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา และป้องกันการที่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปจะพบเห็นการขนส่งผู้ต้องขังในขณะที่ใช้เครื่องพันธนาการได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เป็นการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังไม่ให้ถูกตีตราจากประชาชนไปโดยอัตโนมัติ ส่วนในข้อกำหนดแมนเดลลาและข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี กำหนดไว้สอดคล้องกันว่ากรณีที่มีการย้ายผู้ต้องขังจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งให้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะให้น้อยที่สุด และให้มีแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันอย่างเหมาะสมไม่ให้ผู้ต้องขังได้ถูกดูหมิ่นตกเป็นเป้าความสนใจ แต่การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนในการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลไว้โดยเฉพาะทำให้ไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนทั้งประเทศ โดยในทางปฏิบัติขั้นตอนที่เกิดปัญหา คือ ขั้นตอนการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลงจากรถเพื่อไปเข้าห้องควบคุมตัวที่อยู่ใต้ถุนศาล รอเบิกตัวไปดำเนินกระบวนการพิจารณา จะทำให้ประชาชนบุคคลทั่วไป หรือญาติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณารายอื่น ๆ พบเห็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

ซึ่งสวมชุดนักโทษชั้นกลาง และถูกสวมใส่เครื่องพันธนาการเดินลงมาจากรถทำให้เกิดปัญหา การตีตราผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาตามมาอีกได้

สรุป/เสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในกรณีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลนับแต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาออกจากสถานที่ควบคุมตัวจนกระทั่งกลับมายังสถานที่ดังกล่าวในประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งข้อกำหนดแมนเดลลาพบว่า ยังไม่สอดคล้องและมีข้อแตกต่างกันอยู่หลายประการที่ควรเสนอแนะ ให้แก้ไขดังต่อไปนี้ 1) ควรมี บทบัญญัติกำหนดไว้ชัดเจนว่าให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง ได้ แต่ต้องมีความเหมาะสม โดยมีข้อยกเว้นว่าหากจำเป็นต้องสวมชุดของเรือนจำต้องให้เป็นชุดที่มีความแตกต่างจากชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาด โดยเฉพาะกรณีศาลมีคำสั่งเบิกตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง หรือเสื้อผ้าชุดสากลนิยมทรงสุภาพที่ทางกรมราชทัณฑ์จัดหาให้เท่านั้น เพื่อไม่ให้เป็นเป้าสายตา ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดแมนเดลลา 2) ควรดัดใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ในระหว่างขนส่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล เนื่องจากต้องคำนึงถึงหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รัฐจึงไม่ควรใช้เครื่องพันธนาการ แต่ทั้งนี้ควรกำหนดข้อยกเว้นไว้เพื่อให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐสามารถควบคุมเหตุร้ายได้ โดยกำหนดเพิ่มไปว่า ยกเว้น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา มีพฤติการณ์แน่ชัดว่าจะหลบหนี ให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว หรือ “EM” แทน 3) การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาลควรกระทำให้มีมิติชิดและปกปิดจากสายตาและการมองเห็นจากประชาชน บุคคลทั่วไป หรือสื่อมวลชน นับตั้งแต่ออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในระหว่างการขนส่ง การควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลงจากรถเพื่อไปเข้าห้องควบคุมตัวที่อยู่ใต้ถุนศาล จนกระทั่งควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปยังห้องพิจารณา รวมทั้งการควบคุมตัวกลับเรือนจำหรือทัณฑสถาน ควรกำหนดให้บริเวณดังกล่าวเป็นเขตหวงห้ามเด็ดขาดไม่ให้บุคคลอื่นนอกจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปหรืออยู่ในบริเวณนั้น รวมทั้งกั้นผนังหรือกั้นเส้นทางที่ต้องควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้มีมิติชิดปิดทึบสามารถปิดบังสายตาประชาชนทั่วไปให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดแมนเดลลา 4) ควรเพิ่ม บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปศาล นับตั้งแต่ออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในระหว่างการขนส่ง การควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาลงจากรถ เพื่อไปเข้าห้องควบคุมตัวที่อยู่ใต้ถุนศาล จนกระทั่งควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไปยังห้องพิจารณา รวมทั้งการควบคุมตัวกลับเรือนจำหรือทัณฑสถานเมื่อดำเนินกระบวนการแล้วเสร็จ ไว้ในกฎหมายหลัก เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

และเป็นมาตรฐานทั้งประเทศ ทั้งยังเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาอีกด้วย โดยเพิ่มในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ดังนี้ “หมวด 9 วิธีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเพื่อไปดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล” และเพิ่มมาตรา 75/1 ลงในหมวดดังกล่าว ดังนี้ “การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเพื่อไปดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาอย่างยิ่ง ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงยุติธรรมโดยเคร่งครัด”

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ฒ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- คณิต ฒ นคร. (2553). การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว. ใน กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน .
- คณิต ฒ นคร. (2556). กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ฒ นคร. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- ธานี วรภัทร์. (2553). หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- บรรเจิด ถึงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2564). สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์. เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2559). คู่มือฉบับย่อสำหรับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังฉบับปรับปรุง (ข้อกำหนดแมนเดลา). กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ. 3.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2564). ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลาและนโยบายเรือนจำ. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2565 จาก <https://www.tijthailand.org/th/highlight/detail/nelson-mandela-rules-and-prison-management>
- องค์การปฏิรูปการลงโทษสากล และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). บทสรุปผู้บริหารแนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2565 จาก <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2021/08/GPT-2021>

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. (2555). สิทธิมนุษยชน...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.
กรุงเทพมหานคร: แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย.